

YAYIN KURULLARI VE İŞLEVLERİ

Ayla GÜLEKON

*Verba volant, scripta manent (Söz uçar,yazı kalır)
Latin atasözü*

Bilimsel bir çalışma, sonuçları ne kadar çarpıcı olursa olsun, bu sonuçlar yayınlanıncaya kadar tamamlanmış değildir. Bilimsel yayın, bilim insanlarının birbiriyle iletişim kurma yolu olup, bu iletişimin sağlanması da bilimsel dergiler yoluyla. Her bilimsel dergi bir yayın yönetmeni (editör) ve yayın kurulu (editörler kurulu) tarafından yayınlanır. Editör bir şirketin yönetim kurulu başkanı, yayın kurulu üyeleri ise yönetim kurulu üyeleri olarak düşünülebilir. Aynen yönetim kurulu başkanı ve yönetim kurulu üyeleri gibi editör ve yayın kurulu üyeleri de sıkı bir işbirliği içinde çalışmalıdırlar. Yayın etiği açısından editör ve yayın kurullarının çok önemli işlev ve sorumlulukları vardır. Yayın kurulları sadece o dergiyi okuyan araştırmacılardan değil, aynı zamanda yayınlanan bilimsel dergilerden yararlanacak hekim ve dolaylı olarak hastaların yarar ve zararlarından da sorumludur. Çünkü bilimsel dergilerde yayınlanan bir yazı, herhangi bir yerde tedavi veya tıbbi girişim için referans olabilir. Bu nedenle yayın kurulları karar verirken ticari kaygılardan uzak, çalışmanın önemi, geçerliliği ve bilime katkısını düşünmelidir. Yayınlanan yazıların sadece bilimsel değeri nedeniyle yayımlandığı güvencesini vermek yayın kurullarının sorumluluğudur. Yayın kurulları yayıncının ticari çıkarı ile çelişse de bilimin her alanında sorumlu ve yapıcı eleştiriler yapmakta özgür olmalı ve bunu gerçekleştirmelidir .

Yayın kurullarına yayın etiği ile ilgili konularda yardımcı olmak amacıyla, ilk kez 1978'de bir grup dergi editörü dergilerine yollanan yazılarda aranacak nitelikleri belirleyen bir teknik kılavuz hazırlamışlardır. Uluslararası Tıbbi Dergi Editörleri Komitesi (International Committee of Medical Journal editors-ICMJE) olarak anılan bu grubun hazırladığı kılavuz " Vancouver style" ya da "Uniform requirement for manuscript submitted to biomedical journals" olarak bilinir. Bir kılavuz , 1997'de İngiltere'de yayınlanan dergilerin editörleri tarafından, daha geniş kapsamlı olarak yenilenmiştir. ICMJE 1985'de yazarlık kriterlerini oluşturmuş, bu kriterler Mayıs 2000'de yenilenmiştir. ICMJE tarafından önerilen araştırma ve yazarlık kriterleri bugün 500'den fazla biyomedikal derginin editörler kurulu tarafından benimsenmiştir. ICMJE kriterlerini benimsediğini beyan eden dergiler, yazarların yayın etiğine uymayan davranışlarının önlenmesi, bulunması, soruşturulması ve cezalandırılması için gerekli faaliyetlerde bulunmayı kabul etmiş sayılırlar. Bu kriterlere www.icmje.org/index.html adresinden ulaşılabilir .

Yayın kurulu üyeliği bilim insanı olmayı gerektirir. Çünkü yayınlanacak olan çalışmaların halen var olan bilgilere katkısı, öne sürdüğü hipotezler, tutarlılığı, test edilebilirliği ve tekrarlanabilirliği gibi özelliklere sahip olup olmadığını kontrol edecek olan başta editör olmak üzere

Prof. Dr. Ayla GÜLEKON
Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dermatoloji AD Öğretim Üyesi
gulekona@gazi.edu.tr

yayın kurulu üyeleridir. Kısacası editör ve yayın kurulu üyeleri derginin bilimsel düzeyinden sorumludur ve derginin kalitesini belirleyen anahtar kişilerdir.

Bu nedenle amaca yönelik, tarafsız ve yetkin danışman seçimine özen göstermek zorundadırlar. Editör ve yayın kurullarının temel görevi; bilimsel makale yazarının kendisini en etkin bir şekilde ifade etmesine yardımcı olmak ve bilimi anlaşılabilir bir şekilde yayınlamaktır.

Başta editör olmak üzere bilimsel yayının yönetiminde yer alan kişilerde şu özellikler olmalıdır :

- Aktif olarak bilimsel araştırma yapan kişiler olmalıdırlar.
- İyi organize olmuş kişiler olmalıdır.
- Özveriyle çalışmalı ve yeterli zamanı ayırabilmelidirler.
- Diplomatik özelliklere sahip, doğru, hızlı ve sağduyulu karar verebilen, toleranslı kişiler olmalıdırlar.
- Kariyerlerinde belli bir noktaya ulaşmış olmalıdırlar
- Editörle işbirliği halinde olmalıdırlar..

Bir derginin varlığını sürdürebilmesi; araştırmacıların bilimsel yazılarını gönderme tercihlerini o dergiden yana kullanmasına ve okurların da bu yazılara göstereceği ilgiye bağlıdır. Bu ilginin oluşabilmesi için, o derginin belirlenmiş kurallar çerçevesinde bazı özellikleri olması gerekir. Bu özellikleri oluşturmak ve sürdürmek editörün ve yayın kurullarının temel görevidir. Bu işlevi sağlamak için;

- Derginin belirlenmiş amaçları doğrultusunda bir yayın politikası benimsemesi
- Bu politikaya uygun ve güvenilir bir danışma kurulu oluşturması
- Dergiye özgü bir yayın geleneği yaratması gerekir.

Yayın politikasının birinci amacı, derginin saygınlık ve güvenilirliğini sağlamaktır. Bunun için de editör ve yayın kurulları teslim edilen tüm yazılara aynı ciddiyet ve güvenirlilikte davranmalı, bir yazıyı kabul veya red kararlarını sadece yazının önemi, orijinalitesi, açıklığı ve çalışmanın derginin amacına uygunluğu temeline dayandırmalı ve tarafsızlığı sağlamak amacıyla tüm orijinal çalışmaların yayınlanmadan önce mutlak birkaç danışman tarafından değerlendirilmesini sağlamalıdır. Bunların yanında, yazarlar ve yazışmada serilik ve saygınlığa önem verme, yazarları danışman değerlendirmelerinin tarafsızlığına inandırma, danışman raporlarının yazara hızlı ve özenli iletimi, etik kurallara önem verme, uluslararası yayın kurallarına uyma ve dergiyi zamanında yayınlamaya özen gösterme, inceleme aşamasında gizliliğe özen gösterme gibi tutumlar da, saygınlık ve güvenilirliği sağlamada önemli davranış biçimleridir. Editörlerin, dergide yayınlanmış daha önceki çalışmalara karşıt yazıları önyargısız vermeleri, negatif sonuçlar bildiren çalışmaları kesinlikle dışlamaları, yayınlanmış bir yazının daha sonra major bir hata içerdiği saptandığında en kısa zamanda ve göze çarpan bir şekilde yazının düzeltilmiş şeklini yayınlamak sorumluluğu kabul etmeleri de saygınlık ve güvenilirliği sağlamada önemli konulardır.

Yayın politikasının ikinci önemli amacı, derginin okunurluk oranını artırmaktır. Bunun için editör ve yayın kurulları, güncel ve bilimsel kalitesi yüksek yazıları seçmeye, bağlı olduğu dala ve onun alt dallarına ait yazıları eş değer dağılımda yayınlamaya, gerektiğinde okurların tümüne hitap eden editöriyel yazılar ismarlamaya ve kolay okunur bir dergi dili sağlamaya çalışmalıdırlar.

Dergi yöneticileri hem kendileri hem de okurları için en mükemmel danışmanlık değerlendir-

melerini elde etme sorumluluğunu taşırlar. Çünkü danışman raporları, editörlere karar vermeleri konusunda en önemli yol göstericidir. Bu bakımdan, danışman seçimi ve danışmanlarla iletişim, editörlerin belki de en çok zorlandığı konudur. Çünkü, danışman kalitesi o derginin saygınlık ve güvenilirliğini de direkt olarak etkilemektedir.

Editör ve yayın kurulları dergilerinde yayınlanan yazılarda yalın ve sade bir dil kullanmaya, alışılmamış kısaltmalardan kaçınmaya, noktalama ve kelime yanlışlarını önlemeye özen göstermelidir. Bu zor ve uzun süreçte editör ve yayın kurulu üyelerinin sıkı bir işbirliği halinde olmaları, periyodik değerlendirmelerle yayın politikalarını geliştirmeleri, gizlilik ilkesine özen göstermeleri son derece önemlidir.

Özetle editörlük ve yayın kurulu üyeliği, belirlenmiş kuralları, ağır sorumlulukları ve hatta bağlayıcı uluslararası yasaları olan bir görevdir. Doğal olarak bu görevi yerine getirebilmek için yeterli zaman ve donanım, iyi işleyen alt kurullar ve bütçeye gereksinim vardır. Kuşkusuz bir derginin bilimsel standardı ve kalitesi; editör, yayın kurulları ve danışmanların, yayınlanmak üzere dergiye ulaşan makaleleri inceledikleri emek ve harcadıkları zaman ile doğru orantılıdır. Bu özverinin maddi bir getirisi olmayıp tek amacı bilime katkıdır.

Kaynaklar:

1. *International Committee of Medical Journal Editors. Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals: writing and editing for biomedical publication updated October 2004. Adv Mol Med 2005;1(2):53-68.*
2. Gökçe Kutsal Y. Editör sorumluluğu. İçinde: *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2004. Ed. Yılmaz O. TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2004: 135-142.*
3. Gökçe Kutsal Y. Editör gözüyle danışmanlık. İçinde: *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2003. Ed. Yılmaz O. TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2003: 13-20.*
4. Ataç A. Süreli yayıncılıkta editör ve yayıncı katkısı. İçinde: *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005. Ed. Yılmaz O. TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2003: 88-98.*
5. Liesegang TJ, Albert DM, Schachat AP, Minckler DS. The editorial process for medical journals: I. Introduction of a series and discussion of the responsibilities of editors, authors, and reviewers. *Am J Ophthalmol 2003;136(1):109-13.*
6. Özmen MM. Dergiler için ortak yazım dili "Biyomedikal dergilerde gönderilecek metinlerde aranan ortak koşullar". İçinde: *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005. Ed. Yılmaz O. TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2005: 131-164.*
7. Yalman A. Editör sorunları ve sorumlulukları. İçinde: *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005. Ed. Yılmaz O. TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2005: 270-278.*
8. Gökçe Kutsal Y. Editör özülüyle danışmanlık. İçinde: *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005. Ed. Yılmaz O. TÜBİTAK Matbaası, Ankara, 2003: 13-20.*